

TİNİN FENOMENOLOJİSİ'NİN ÖN SÖZÜ ÜZERİNE BİR İNCELEME A REVIEW ON THE PREFACE TO THE PHENOMENOLOGY OF SPIRIT

Aydın Yazğan¹

Makale Bilgisi

¹ Dr., Bağımsız Araştırmacı, Türkiye
ORCID: [0000-0002-8271-3842](https://orcid.org/0000-0002-8271-3842)
Mail: roniyazgan@gmail.com

Corresponding Author:
Aydın Yazğan

DOI: [10.5281/zenodo.15773673](https://doi.org/10.5281/zenodo.15773673)

Ay/ Yıl: Haziran/ 2025
Cilt:3
Sayı:1

Öz

Bu çalışma Hegel'in *Tinin Fenomenolojisi* adlı eserinin ön sözü üzerine yoğunlaşarak, 'Mutlak İdealizm' bağlamında *tinin (Geist)* diyalektik olarak nasıl açıldığını ve doğruluğun/hakikatin nasıl bir yol izleyerek ulaşıldığını ele almıştır. Ön sözün bu çalışmaya konu olmasındaki temel etken ise onun hem yoğun bir felsefe tarihi içermesi hem de Hegel sisteminin sıkıştırılmış halini bize sunmasıdır. Mutlak idealizm, felsefe tarihini kapsayıcı ve aynı zamanda onu aşan bir pozisyonda durmaktadır. Hegel, felsefesinde kendisinden önce gelen felsefe sistemleriyle hesaplaşarak 'mutlak ayrılık' ve/veya 'mutlak aynılık' iddiasında bulunanların doğruluk/hakikat söz konusu olduğunda bu görüşlerinin eksiklik barındırdığını iddia etmektedir. Çünkü ona göre doğruluk/hakikat keskin hatlarla ayrılmış bir ayrılık ve/veya aynılıktan ziyade bütüncül bir yaklaşımla kendini faş etmektedir. Bu minvalde *Tinin Fenomenolojisi* kitabının ön sözünün çalışılması, Hegel felsefi zenginliğinin kendisini nasıl açıkladığına tanıklık mahiyeti taşımaktadır. Ön söz, *tinin* bütünsel bir şekilde açıklanışının küçük bir sunuşunu temsil etmektedir. *Tinin* kitap boyunca kendisini nasıl kapsayarak-aştığı (*Aufhebung*), bu ön sözde kısaca ama derin bir şekilde bahsedilmektedir. Bundan kaynaklı olarak ön söz irdelenip bu açıklanışa şahit olunmaya ve *tinin* bu hikâyesi sunulmaya çalışıldı.

Anahtar Kelimeler: Mutlak İdealizm, *Tin (Geist)*, Öğe-Aşama, Kapsayarak-Aşmak, Doğruluk/Hakikat

Abstract

This study focuses on the preface of Hegel's work, *Phenomenology of Spirit*, and examines how spirit (*Geist*) is dialectically disclosed in the context of 'Absolute Idealism' and how truth is reached. The main factor that makes the preface the subject of this study is that it contains both a dense history of philosophy and presents us with a compressed version of the Hegel system. Absolute idealism stands in a position that encompasses the history of philosophy and at the same time surpasses it. Hegel, in his philosophy, reckons with the philosophical systems that preceded him and claims that those who claim 'absolute separation' and/or 'absolute sameness' have deficiencies when it comes to truth. Because, according to him, truth reveals itself with a holistic approach rather than a sharply defined separation and/or sameness. In this context, studying the preface of the book, *Phenomenology of Spirit*, bears witness to how Hegel's philosophical richness discloses itself. The preface represents a small presentation of the holistic disclosure of the spirit. How the spirit encompasses and surpasses itself (*Aufhebung*) throughout the book is briefly but deeply mentioned in this preface. Based on this, the preface was examined and an attempt was made to witness this disclosure and present this story of the spirit.

Key Words: Absolute Idealism, Spirit (*Geist*), Moment, Encompasses-Surpasses/(Sublation), Truth

Citation:
Yazğan, A. (2025). *Tinin fenomenolojisi'nin ön sözü üzerine bir inceleme. KIU Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 47-57.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15773673>.

Giriş

Alman İdealizmin doruk noktasını teşkil eden Hegel'in (1770-1831) mutlak idealizmi taşıdığı felsefi yoğunluk gereği, hala tartışılmaya ve yeni felsefeleri gün yüzüne çıkarmaya olanak tanımaktadır. Bu felsefenin, anlaşılması açısından kapalı ve zor oluşu Hegel'in kendisine has bir terminoloji üretmesinden kaynaklıdır. Bu lisanı özümseyen ise Hegel'in felsefi ekstazına yaklaşır ve felsefi bir metafiziğe dalmış olur. Hatta bu meşakkatli yola katlanmayı Hyppolite şöyle ifade eder: "Yolun uzunluğuna katlanmak gerekir; 'negatifin faaliyetini (*travail*), acısını ve sabrını' bilmek veya tanımak gerekir" (2016, s.111). Çünkü Hegel'in mutlak idealizmi bunu imlemektedir. Mutlak idealizme açılan bir kapı vazifesi gören *Tinin Fenomenolojisi* (1807) Hegel felsefesini anlamak adına okunması elzem bir yapıttır. Hatta bu eser, Hegel felsefesi için bir zemin ve/veya başlama noktasıdır. "*Tinin Fenomenolojisi* Hegel'in felsefi sistemin ilk önemli çıkış kitabıdır. Bu bağlamda Hegel'in *Fenomenoloji*'si onun mutlak idealizmine giden fenomenolojik yol olarak anlaşılabilir. *Fenomenoloji* spekülâtif felsefeye bir hazırlık ve giriş mahiyetindedir. Spekülâtif felsefeye, yani Hegelci bağlamda mutlak idealizme ancak fenomenolojik bir çözümlemeyle girilebilir" (Orman, 2018, s.111). Çünkü *Fenomenoloji* bilinç biliminin, kendilik-bilincinin (self-consciousness) açılma sürecini anlatmaktadır. "Burada bilinç şekilleri vardır ki, bunlardan her biri kendi olgusallaşmasında aynı zamanda kendini çözer, olumsuzlanmasını sonucu olarak alır, ve böylelikle daha yüksek bir şekle geçer" (Hegel, 2014, s.37). Tinin yüksek bir şekle geçişi diyalektik ile olmakta ve bu olgunlaşma da beraberinde doğruluk/hakikati doğurmaktadır. Çünkü doğruluk/hakikat kendilik-bilinciyle birlikte genellikle evinde, kendi zemininde ve toprağındadır (Heidegger, 1988, s.130). Dolayısıyla tinin hem diyalektik-oluş hem de doğruluk/hakikat ile ilişkisi vardır. Bu minvalde Hegel felsefesine giriş görevi gören bu eser üzerine eğilerek, bir irdeleme gerçekleştirilecektir. Bunu yaparken de kitabın nüvesi olarak kabul edilen ön söze¹ yoğunluk gösterilecek ve bu ön söz üzerine bir yorum getirilecektir. Ön söze yoğunlaşılmasındaki neden ve amaç ise; bu ön sözün herhangi bir eserin ön sözü olmayıp *Tinin Fenomenolojisi*'nin bir minyatürü olmasıdır. Hegel'in bu ön sözü kitabın 'özü' gibi kaleme alması ve kitapta sayfalarca söz edilen meselelerin burada küçük bir prototip olarak kendini göstermesi, kitabın bu kısmının ne kadar kıymetli olduğunu göstermektedir. Bu bağlam içerisinde çalışma ön söz üzerine yoğunlaşarak tinin diyalektik ve doğruluk/hakikatle olan ilişkisi açılmasına çalışılacaktır.

Tin-Diyalektik İlişkisi

Mutlak idealizme bir giriş mahiyetinde olan *Tinin Fenomenolojisi* momental yapısı icabı, Tinin (*Geist*) kendini açıklama, serimleme ve olgunlaşma serüvenini açıklamaktadır. Başka bir deyişle Hegel'e göre *Tinin Fenomenolojisi* genel olarak bilimin ya da bilginin oluş sürecidir (Hegel, 2015, s.18). *Tinin Fenomenolojisi* bilincin bilimi, onun açıklamasını ve bilincin bilimsel kavramını açıklamaktadır (Hegel, 2014, s.50). Tin ya da bilinç kendisini diyalektik bir şekilde açıklamaktadır. Bu serüven en ilkel tinden başlayarak; en gelişmiş ve kolektif bilince ulaşmış tine kadar devam eden bir ileri atılma hareketidir. Tin adım adım diyalektik süreçten geçerek kendisini gelişme, olgunlaşma içerisinde görmektedir. "Bilincin tinin yalın, dolaysız varoluşu olarak duyuşal kesinlik aşamasından başlayıp felsefi bilgi aşamasına dek sürdürdüğü ilerlemede deneyimlediği bilinç şekillerinin hepsinin zorunlu oldukları *Fenomenoloji*'de

¹ Hegel, metnin hemen başında bir felsefe yazısı söz konusu olduğunda ön sözün gereksizliğinden bahsetmektedir. Ona göre ön söz girilecek konunun düzeyel ve detaysız anlatışı olduğu için felsefi bir çalışma için sadece gereksiz değil aynı zaman da anlamsızdır. Peki, bunları sarf eden Hegel neden bir ön söz yazma ihtiyacı duydu? Bunun yanıtı Hegel'in ön söze bakışıyla ilgilidir. Öncelikle o ön sözün şayet yukarıda bahsedildiği gibi eser boyunca anlatılacak konuyu; düzeyel ve detaysız, dar anlamıyla sunuyorsa zaten gereksizdir. Ama ön söz, işin özünü ortaya koymak ve meselenin tam olarak ne olacağını anlatıyorsa işte o zaman yazılması elzemdir. Keza kendisi de böyle bir ön söz yazmıştır. Ön söze bakıldığı vakit derin ve detaylı bir giriş mahiyetinde olduğu anlaşılacaktır. Bu bakımdan bu ön söz, küçük bir *Tinin Fenomenolojisi*'dir. Hegel felsefesi göz önüne alındığında ön söz hakkında şöyle bir yorum da yapılabilir: Ayrımda özdeşlik ya da özdeşle özdeş-olmanın özdeşliği birlikte olduğu için, ön sözün gereksizliği ile gerekliliği de birlikte düşünülmelidir. Olumsuzlama aynı zamanda olumlamayı da kendi içinde taşımaktadır. Dolayısıyla ön söz hem gerekli hem de gereksiz anlamlarına gelmektedir. Gereksizken gerekli; gerekliken gereksizdir. İyi bir ön söz, o kitap için hem bir temel (*Wurzel*) hem de bir çerçeve (*Quadrat*) olmalıdır (Schlegel, 2018, s.24). Hegel'in ön sözü tam olarak böyle bir anlam taşımaktadır.

kanıtlanacaktır... *Tin'in Fenomenolojisi'*nde 'mutlak bilgi'ye dek ortaya çıkan bilinç şekillerinin birbirleriyle olan bağlantısı ancak bilimsel bilgi olarak da adlandırılan mutlak bilgi aşaması ile birlikte açıklığa kavuşacaktır" (Özcangiller, 2016, s.143). Tin en ilkel, yalın halden en gelişmiş kompakt bilinç düzeyine vararak kendisini ve sahip olduğu bilgiyi dönüştürüp çeşitlendirmektedir. Fenomenal Tin'in bu biliminde ampirik, duyuşal bilinçten başlanır ve bu sözcük asıl anlamında dolaysız bilmedir; o çalışmada bu dolaysız bilmede neyin imlendiği tartışılır (Hegel, 2014, s.50). Bundan dolayı bu eser Hegel tarafından bilincin bilimi olarak kabul edilmektedir. Burada bilincin derin bir arkeolojisi yapılarak, bilinç ve bilgi arasındaki münasebet sunulmaktadır.

Her adım (moment/uğrak/öge-aşama)² bir önceki adımın bir sonucu olarak doğar ve diyalektik yöntem işlemeye devam eder. Her moment/öge-aşama geçilmesi gereken doğal-zorunlu uğraklardır. Ayrıca bu momentlerin geçilmesi *Aufhebung* yapılarak gerçekleşir. Yani geçilme hareketi önceki momentlerin kapsayarak-aşılması/ortadan-kaldırarak-içerilme şeklinde olmaktadır. Hegel *Aufhebung* kavramının kapsamını şu şekilde açıklar: "Kapsayarak-aşma (dilde çifte bir anlam taşır) saklamayı, sürdürmeyi olduğu gibi, aynı zamanda sona erdirmeyi, sonlandırmayı da imler. Saklamanın kendisi bile daha şimdiden kendisinde olumsuz bir öge kapsar ve bir şey onu saklayabilmek için dolaysızlığından ve böylelikle dışsal etkilere açık bir belirli-varlığından uzaklaştırılır. –Böylece ortadan kaldırılan bir şey aynı zamanda saklanan bir şeydir ki, yalnızca dolaysızlığını yitirmiş, ama bu nedenle yok olmuş değildir..." (Hegel, 2014, s.80). Sarmal şekilde bir dinamizme sahip olan kapsayarak-aşma düz bir çizgide ilerlemez. Diyalektik düz bir çizgi şeklinde olmayıp zikzaklar, geri dönüşler, ileri atılışlar minvalinde olmaktadır. Kitabın tamamı tin'in kendini nasıl açıkladığını, gerçekleştirdiğini, olgunlaştırdığını adım adım göstermeye çalışır. Bu durumun küçük bir benzeri ise ön sözde yaşanmaktadır.

Ön söz öncelikle kendinden önceki tutucu, dogmatik felsefelerle, düşünce sistemleriyle, inançlarla bir hesaplaşma görevi içerisindedir. Burada hep bir savaş, çatışma, çelişki, diyalektik, onları alt etme ve hakiki olanı gözler önüne serme –spekülatif düşünme– vardır. Bu yüzden ön söz sanılara boğulmuş felsefenin kurtuluş hikâyesidir.

Hegel'e göre mutlak bilginin temelinde veya buna aracı olarak; sadece duyum, sezış ya da bir duygu olamaz. Mutlak bilgi, felsefi kavramsallaştırma ile mümkündür. Bu da felsefeyi bilim haline getirmekle olanaklıdır. "Felsefeyi bilim biçimine, onun bilme sevgisi adını bir yana bırakarak edimsel bilme olabileceği hedefe yaklaştırmaya katkıda bulunmak – önümüze koyduğumuz amaçtır" (Hegel, 1977, s.3). Hegel felsefeye, philo-sophia (sevgi-bilgelik) anlamının aksine ona bilimsel bir rol, statü ve anlam katmıştır. Felsefe bir bilimdir, hatta bilimlerin bilimidir ve doğruluk/hakikat (*Wahrheit*) onun aracılığıyla ortaya çıkar. Bu bakımdan Hegel felsefe için mistik inançların hakikatperest tavırlarını veya sezışe dayalı bir hakikat sevdalılığı (*philosophia*) esrimlerini kabul etmemektedir. O, felsefenin bilim olduğunu hatta en yüce bilim olduğunu iddia etmektedir (Hegel, 2010). Ve hakikat ancak böyle bir felsefi düsturla kendini ifşa edebilir. Ona göre doğruluk/hakikat kendisini felsefi spekülasyonda, kavramsal fenomenolojinin diyalektik devriminde ele verir; *hakikat felsefi spekülasyon alanında kendisini açar*. Kendinden önce işaret edilen doğruluk anlayışlarını, mutlaklık adreslerini eleştirip, felsefenin kendisini hurafelerden ve dogmatizmlerden kurtarması gerektiğini savunan Hegel, mutlak ayrımı ve mutlak aynılığı iddia eden felsefelerin kusurlu olduklarını belirtir. Kojève'e göre Hegel kendi felsefesini, kendisinden önce gelen bütün felsefelere (Kant, Fichte ve bir ölçüde Descartes) karşıt olarak ileri sürmektedir (Kojève, 2001, s.109). Hegel açısından bu felsefeler, kendi içerisinde kapalı sistemler oluşturmakta ve tin'in kendisini serimlemesine olanak tanımamaktadırlar. Hâliyle iddia edilen doğruluk/hakikat da eksik olmaktadır. Hegel sistemi, hiçbir şeyi dışarda bırakmayan açık bir sistemdir. Açık olmasını bünyesinde yer alan oluş sağlamaktadır. Oluş aracılığıyla bu sistem sınırlara hapsolmaktan kurtulmuş ve kapsayıcı, açık, akışkan, hareketli, diyalektik ve bütüncül bir yapı kazanmıştır.

Descartes (1596-1650), özneyi düşünen töze hapsederek, onun yaşamdan bağını koparmıştır ve mutlak özne-nesne dikotomisini ortaya çıkarmıştır. Descartes öznenin ratio, düşünme yetisini temele alarak insanın zaman-mekân bağını askıya almıştır. Descartes epistemolojisinde özne kendisinden o kadar emin ve sarsılmaz durmaktadır ki, varlığının kesin, apaçık bilgisine yalnızca *cogito* sayesinde ulaşmaktadır. *Cogito ergo sum* (Descartes, 2008, s.137). *Cogito, sum*'un ispatına önsel bir temel olarak

² Enver Orman, *moment kavramına karşılık olarak öge-aşama terimini kullanmıştır (2018)*.

kendisini dayatmaktadır. Bu da epistemolojiden ontolojiye doğru bir hareketi imlemekte ve episteme ile ontoloji arasında bir setin çekildiğini işaret etmektedir. Başka bir ifadeyle Bu durum insan-olmaklığının, varoluşsallığının bertaraf edilerek salt düşünmenin önemsenmesi anlamına gelmektedir. Yalnız Hegel episteme ile ontolojisinin ayrılmaması gerektiğini ve mutlak ayrımın doğruluğu/hakikati veremeyeceğini savunur. Çünkü varoluşsallıktan, oluştan, bedensellikten (nesne, madde) bağımsız tin, doğruluğa/hakikate tam anlamıyla ulaşamaz.

Epistemolojiyi öne çıkaran diğer bir figür ise Kant'tır (1724-1804). Kant özne ile nesne arasında yer alan ilişkiyi öncelikle bilgi, bilme üzerinden değerlendirerek, öznenin merkeze alınmasını sağlama alır. Artık tüm senaryo özne temelli bir perspektiften kurgulanmaktadır. Başka bir ifadeyle Kant, transcendental idealism olarak adlandırılan felsefesiyle özne ve bilgiyi ayrımlar-sınırlar çizerek açıklar (Kant, 1998). O, öznenin saf bilmesine odaklanmış; dünyayı sadece öznenin algı, anlama, imgelem, görüş, saf akıl vs kavramları kapsamında ele almaya çalışmıştır. Dünyaya salt bilme edimi olarak yönelmek, dünya ile özne arasında keskin bir ayrım koymaya yol açmıştır. Epistemoloji üzerinden inşa edilen bu ilişki öznenin ontolojik varoluşsallığının göz ardı edilmesine neden olmuştur. Kant epistemolojinin salt zirvesine ulaşırken, ontolojik zemin ayağının altından kaymaktadır. Bu bakımdan o, dış dünyayı özneye mahkûm ederek, dünyanın sessizliğe gömülmesine yol açmıştır. Özne sadece dünyaya epistemoloji zemininde yöneldiği için onunla kurulan ontolojik ilişki unutulmuştur. Bu da dünyanın sessizliğe gömülmesi demektir. Ayrıca Kant bilgi konusunda yaptığı ayrımlardan dolayı doğruluk/hakikati problemlili bir hale sokmuştur. Kant, bilgi ve bilme alanlarına sınır çekmiştir; fenomen (*phenomenon*) alan, numen (*noumenon*) alan. Bununla bağlantılı olarak özne, nesneyle etkileşime girerek onları fenomen olarak bilirken; onların kendinde-şey'liklerini bilemez. Dolayısıyla Kant sistemi özne temelli bir gerçekliğin inşasına yönelik kaygılar taşımaktadır. Kant bu sorununun (öznenin bağımsız olarak dış dünya varlığı sorunu) çözümünü, *Ding an sich* kavramında bulur. Kant bu kavram sayesinde felsefesini solipsizmden kurtardığını düşünür. Fakat bu kavram yeni bir tartışmayı beraberinde getirmiştir. *Ding an sich*, madem bilinemiyorsa o zaman onun varlığının kanıtı nedir? "Tanımı gereği hakkında bilgi sahibi olamayacağımız bir varlık türünün var olduğu ve bu nedenle daha baştan onun varlığını doğrulamaya hakkımızın olmadığı öncülünde hata bulunmaktadır" (Jameson, 2010, s.28-29), Bir şeyin varsaymak sonra da bilinemeyeceğini iddia etmek sorunludur. Kant'ın yaklaşımı yalnızca görüşlerin/fenomenlerin bilgisini verir, ancak 'kendinde şey'lerin bilgisini vermez (Rockmore, 2008, s.115). Kant felsefesi sınır ve kritiğin yoğun olarak kendini gösterdiği bir sistemdir. Lakin Hegel çizilen bu sınırları kabul etmeyerek öznenin bilgiyi ayrımsız ve bütünsel olarak bilebileceğini iddia eder.

Kant gibi Fichte de (1762-1814) özne-nesne arasındaki salt ayrıma odaklanmıştır. Hatta her şeyin salt özne üzerinden oluştuğunu savunmuştur. Fichte, öznenin aşkınlığına odaklanarak bütün felsefe sistemini bunun üzerine bina etmektedir. 'Mutlak ben', bu sistemin temelini ve başlangıç noktasını oluşturur. "O, *egonun* mutlak ilke olduğunu öne sürmüştür" (Hegel, 2021, s.416). Fichte felsefenin temeli olan Ben (arı ben/*Ich*) nedir? diye sorar. O, *arı ben*'i bir dersinde öğrencilerine şöyle izah eder: "Baylar, duvarı düşünün. Sonra duvarı düşüneni düşünün." Bu durum, sonsuza kadar ilerleyebilir. "Baylar duvarı düşüneni düşüneni düşünün..." (Copleston, 2010, s.53-54). Bunu ne kadar sürdürürsek sürdürürelim düşüneni düşünen bir zemin her zaman olacaktır. Bu zemin ya da temel 'arı ben'dir (the pure ego). Düşünen ile düşünülen arasındaki bu ayrım doğruluk/hakikatin solipsistik olduğuna delalet eder. Deneyim, düşünme; deneyimleyen, düşünen ego tarafından ortaya çıkmaktadır. Bu da doğruluk/hakikatin özne merkezli olduğuna işaret etmektedir. "Edimsel deneyim her zaman bir şeyin deneyimlenen biri tarafından deneyimlenmesidir. Bilinç her zaman bir nesnenin bir özne tarafından bilinmesi durumudur" (Copleston, 2010, s.51). Doğruluk/hakikatin öznenin boyunduruğu altında tanımlanması, onun özneye kati bağımlı ve dolaylı olduğunu gösterir. Bu yüzden Fichte, Ben=Ben (Ich=Ich) özdeşliğini sağlamış ama ben ile ben-olmayanın özdeş olmayışı karşıtlığını aşmayı başaramamıştır (James, 2016, s.350). Hegel açısından doğruluk/hakikat ben ile ben-olmayanın karşıtlığının aşılmasıyla mümkündür. Ben bunu aştığından özneliğini aşıp evrensel hitap edecektir. Bu nedenle doğruluk/hakikat özne (tekil) ve evrensel (tümel) dolaylıdır. Fichte, ben vurgusu yaparak, özneyi evrensel bağlarından koparmıştır. Hegel açısından özne evrensel bağlara sahiptir. "Fichteci felsefe sonsuz tini değil, bir tek sonlu tini tanır; Kantçı felsefenin gerçek-olmayanı tanımaması gibi..." (Hegel, 2021, s.431). Kant açısından kendinde-şey (*Ding an sich*) bilinemez çünkü gerçek-olmayan; gerçek gibi görüye, algıya, anlama yetisine tabi değildir. Burada özne ve bilginin kaynağı kritiği (Kritik) söz

konusudur. Başka bir ifadeyle *Felsefe Tarihi Dersleri'*nde Hegel, kendinde şeylere veya zihinden bağımsız dışsal nesnelere ulaşamamış olan Kant ve Fichte'yi özneliğin filozofları olarak okur. Buna ilaveten Kant açısından hakiki nesnelere değil yalnızca görünüşleri/fenomenleri bilebileceğimize göre, eleştirel felsefe bize görünüşün ardındaki hakikate erişemeyeceğimizi öğretir (Rockmore, 2008, s.116). Hegel açısından Kant'ın bilinemez alanı, tinin kapsayarak-aşma ve olgunlaşma sahasında kendisini açmaktadır. Bilhassa *Mantık Bilimi'*nde tin açısından bilinemez diye bir alandan söz edilemez. Orada spekülasyon ile bilinç-nesne ve içerik-kavram ayrımı, sınırı ortadan kalkmaktadır. Dolayısıyla Hegel'in kullanımıyla spekülasyonun temel özelliği, karşıt ve görünüşte ayrı düşüncelerin (ve şeyleri) birleştirilmesidir (Inwood, 2003, s.272). Bu birleştirme, zıtlıkları bir arada görmez. Eş deyişle Hegel sisteminde spekülasyon, zihinde karşıtlıkların ayrı düşünülmeden bir arada seyredilişidir.

Doğruluk, üç filozofta özneyi merkeze almakla ve onun dışında kalanı öznenin himayesinde işleyen malzeme olarak görmekle açıklanmaktadır. Burada keskin ayrımın doğruluğu verdiği inancı Hegel'e göre hatalıdır. Çünkü özneyi yaşadığı dünyasallığından ve ontolojik zemininden, mahrum bırakmak onun ortaya koymuş olduğu doğruluğu sorunlu hale getirecektir. Doğruluk/hakikat özneyi yaşamından koparmamakla mümkündür. "Doğruluk/Hakikate yalnızca özne ve nesne, bilen ve bilinen, özgürlük ve zorunluluk örtüştükleri zaman ulaşılabilir" (Rockmore, 2008, s.116). Bu doğrultuda Hegel genel olarak keskin ayrım ya da aynılıkları kabul etmemektedir. O, doğruluğun hazır verilip cebe indirilecek basılı bir para olmadığını ileri sürmüştür (Hegel, 2015, s.23). İmdi doğru durağan, salt olmayıp kendinde zıtlığını barındırır. Bu yüzden doğru canlı, dinamik ve öznenin yapısından izole bir gerçekliğe sahip değildir. Eş deyişle doğru yanlış da içinde barındırır. Doğru ve yanlış; hareketsiz ve tamamıyla ayrı özler ve ortak hiçbir yanları olmayan şeyler değildirler. Doğru ve yanlış olumsuzlamayla/değillemeyle (*negation*) birbirleriyle bir bağ içerisindedirler. Yanlış olan doğru, doğru olan yanlış olandır. Doğru yanlıştan olumsuzlanarak, yanlış da doğrudan olumsuzlanarak kendini açıklamaktadır. Aralarında diyalektik bir bağ vardır. Hegel diyalektiğin sadece bu ikilik/bir'likte olmadığını, onun her yer ve şeyde (aynı zamanda hiçbir yer ve şeyde) bir şekilde kendini dışa vurmakta olduğunu savunur. Olumsuzlama ve diyalektikten kaçmak ya da saklanmak mümkün görünmemektedir. Hegel, sadece '*içsel*' zorunluluğa odaklananların '*dışsal*' olumsuzluğu yadsıdığını ya da '*dışsal*' olumsuzluğa odaklananların '*içsel*' zorunluluğu göz ardı ettiğini dile getirir. Bu tarz bir felsefe yürütenlerin mutlaklıkları diyalektikten, oluştan mahrum kalmıştır. Diyalektiğin bulaşmadığı bir mutlak, mutlak değildir. Fakat Platon ve Parmenides mutlağın (idea ve bir) oluştan ayrı olduğunu belirterek şeyler ile kavramları arasına sınır çizmişlerdir. Hegel'e göre Platon, şeylerin kavramdaki mutlak gerçekliğinden, bunlardan ayrı şeyler gibi ya da her ikisinin de ayrı görüldüğü bir bağıntı içinde olduğundan söz etmekte ve aslında kavranmamış bir varoluşu dile getirmektedir (Hegel, 2019, s.22). İçsel ve dışsallığın varoluşsal anlamda ilintili olması gerektiğini savunan Hegel, Platon'un yaşadığı dünya ile idea arasında kurmuş olduğu ayrımı kabul etmemektedir. Yine Parmenides de varlığa; bir, değişmez, statik, oluş'suz, 'mutlak olan' vurgusu yaparken tam da bu hataya düşmüştür. Yani mutlağı, varlığı oluştan-diyalektikten ayırmıştır. O yaşadığı, bozuluşun hâkim olduğu dünyaya gözlerini kapatmış; dışsal olumsuzluğun içsel zorunluluğa etkisini görmezden gelmiştir. Parmenides yaşarken sabitliğin mutlaklığını düşlemiştir. Lakin bunu tam da değişimin ona tesir ettiği zamanın bağrında yapmaktaydı. Diğer bir söylemle:

"Bilginin Bilim olmasının iç zorunluğu onun doğasında yatar ve bunun doyurucu açıklaması yalnızca felsefenin betimlenişinin kendisidir. Dış zorunluk ise, kişiden ve bireysel koşullardan gelen olumsuzluk bir yana bırakılarak genel bir yolda anlaşıldığı ölçüde, iç zorunluk ile aynıdır, ya da, başka bir deyişle, Zamanın kendi momentlerinin belirli-varlığını sergileyiş şeklinde bulunur. Felsefenin Bilim düzeyine yükseltilmesi zamanının geldiğini göstermek öyleyse bu amacı güden çabanın biricik gerçek aklanışı olacaktır, çünkü bunu yapmak amacın zorunluğunu tanımlayacak, üstelik aynı zamanda onun yerine getirilişi olacaktır" (Hegel, 2015, s.10-11).

İç ve dış birbiriyle dolaylımlı, dolanık, bağlantılı; hem ayrı hem de aynı şeylerdir. Yani birey toplum, kültür içerisinde -doğar ve- yaşar; hangi topluma üye olacağı tamamıyla dışsal-rastlantısaldır. Bunun yanında birey içsel-zorunlu niteliklere de sahiptir; mesela hangi toplumda doğarsa doğsun aklını kullanma becerisine sahiptir. Görüldüğü üzere iç ve dış birbirine kenetli dolanık vaziyettedir. Bu yüzden Hegel asıl meselenin bu ikisini birbirinden dışlamadan ele alınmasını salık verir. Bu minvalde yürütülen felsefenin de bilimselleşmesi gerektiğini savunur. Çünkü felsefe kendisini aslında salt bu bilimsellik yoluyla geçerli kılar (Hegel, 2015, s.36). Bilim olan felsefe de her şeyi salt ayırtmadan, salt

aynılaştırmadan iş görür. Hegel ön sözde her şeyin her şeyle bir bağının, ilgisinin, münasebetinin olduğunu göstermeye çalışır. Yani varlık yoklukla, yokluk varlıkla; bir çokla, çok birle; sonlu sonsuzla, sonsuz sonluyla; doğum ölümle, ölüm doğumla vs. hep bir ilişki içerisinde. Hatta ona göre 'mutlak' bile 'mutlak olmayanla' bağlantı içerisinde. Bu felsefede zıtlıkların birliği, çatışması kendini göstermektedir. Bu da diyalektik oluşu her zaman harekete geçirmektedir. Hegel felsefesinde vazgeçilmez unsurlardan birisi olan diyalektik; hareketi, oluşu, değişimi, kavramların hareketini açıklamak için kullanılan bir kavramdır. Hegel'in dogmatik mutlakçılığa düşmesini önleyen ve fenomenolojiyi hep diri tutan bu kavramdır. Diyalektik, bu felsefenin dinamizmini sağlamaktadır. Orman'ın dediği gibi Hegelci mutlak idealizm diyalektik bir işleyişe sahiptir (Orman, 2018, s.124). Hegel oluşu, hareketliliği *Tin'in Fenomenolojisi'nin* ön sözün başlarında kullandığı tomurcuk örneği ile dış vurur:

"Tomurcuk çiçeğin açmasıyla yiter, ve denebilir ki birincisi İkincisi tarafından çürütülür; yine, meyvenin görünmesi ile birlikte çiçek bitkinin yanlış bir varoluşu [Dasein] olarak anlatılabilir, ve bitkinin gerçeği olarak meyve çiçeğin yerini alır. Bu biçimler yalnızca ayrı olmakla kalmaz, ama ayrıca aralarında geçimsiz olarak birbirlerinin yerlerini de alırlar. Gene de akışkan doğaları onları aynı zamanda örgensel bir birliğin momentleri yapar – bir birlik ki, bunda yalnızca çatışmamakla kalmazlar, ama biri öteki denli zorunludur, ve ancak bu eşit zorunluk bütünü yaşamını oluşturur. Oysa felsefi bir dizge ile çelişen [bilinç] bir yandan genellikle bu yolda ne yaptığını kavramaz; öte yandan bu çelişkiyi anlayan bilinç ise çoğu kez onu tek-yanlılığından kurtarmayı ya da özgür tutmayı, ve çatışan ve görünürde geçimsiz öğeler şeklini alan karşılıklı zorunlu momentleri tanımayı bilmez" (Hegel, 2015, s.10-11).

Bu alıntı Hegel anlayışında bulunan olumsuzluğun olumsuzluğunu gözler önüne sermektedir. Karşıtlığın birliği, birbirini olumsuzlayarak yeni bir adıma evrilmektedir. Her yokoluş yeni bir varoluşu; her varoluş yeni bir yokoluşu doğurmaktadır. Çünkü varlık ile yokluk arasında oluş vardır. Oluş olduğu içinde varlık ve yokluğu içermeyen hiçbir şey yoktur. "Ne gökte ne de yerde hiçbir yerde her ikisini de, varlığı olduğu gibi yokluğu da kendi içinde kapsamayan hiçbir şey yoktur" (Hegel, 2014, s.62). Bu bakımdan yok olmak salt yok olmak değil, bir var olmaktır. Var olmak ise salt var olmak değil, bir yok olmaktır. Farklılık ve ayırım birbirine diyalektik anlamıyla bağlıdır. Doğadan verilen bu tomurcuk örneği Hegel sisteminin nasıl çalıştığını anlamamız adına önem arz etmektedir. Fakat buradan Hegel'in materyalist bir filozof olduğu düşünülmemelidir. Zira onun felsefesi bir yanıyla materyalist öğeler taşıırken diğer yanıyla mutlak idealizmin kendisini açıklamaya olanak tanımaktadır. Madde ve düşünce keskin ayrımlarla ayrı saflarda yer alan ezeli düşmanlar olmayıp birlikte düşünülmesi gereken öğeler olarak karşımızda durmaktadırlar. Hegel, *Anahatlarda Tüze Felsefesi ya da Doğal Hak ve Politik Bilim* adlı eserinde "ussal olan gerçektir ve gerçek olan ussaldır"³ ifadesini kullanır (Hegel, 2013, s.22). Ussallığın gerçeklikten, gerçekliğin ussallıktan ayrı, mahrum olmadığı aktarılmaktadır. Başka bir ifadeyle Hegel burada gerçekliği ve var olan dünyayı, rasyonelliğin onuruna yükseltir (Longuenesse, 2007, s.110). Nesnenin kavramdan, kavramın nesneden ayrılamayacağı bunların her zaman birlikte olduğu düşünülmemelidir. İçerik ve biçim birbirinden kati surette ayrılamaz. Karşıtlığın birliği veya uyumlu dolanıklığı bunu gerektirir. Oluş bunu gerektirir. Aynı durum bilgi alanında olduğu sürece, hakiki doğru bilgi mümkün olmaktadır. Dolayısıyla çatışmanın olmadığı, saf, soyut, kendi zıtlığından arıtılmış bilgi eksik bilgidir. Hegel'e göre bir şey mutlak anlamda doğru; yine mutlak anlamda yanlıştır (Hegel, 2015, s.17). Yani Hegel mutlak anlamda bir tasniflemeyi, kategorileştirmeyi, ayırtırmayı kabul etmez. Çünkü o mutlağın bile mutlak olmayanla bağının olduğunu iddia eder. Buradan hareketle Hegel, Schelling'in (1775-1854) mutlak anlamda $A=A'$ dir özdeşlik mantığının noksan, hatalı olduğunu belirtmiştir. O, bu mantıksal çıkarımın hatalı oluşunu şu cümleyle vurgular: Bu mutlak çıkarım "içinde tüm ineklerin kara olduğu gece"ye benzer (Hegel, 2015, s.14). Peki, gecede tüm inekler kara mıdır? Bu mantıksal çıkarım problemlidir. Gecenin karalığının tüm inekleri kara yapma (öyle gösterse dahi) imkânından bahsedilemez. Eş deyişle gecede tüm inekler kara görünür fakat hepsi kara olmayabilir. Dedüksiyon mantığı hatalı çıkarım yaptırabilmektedir. İşte bu mutlakçı anlayış Hegel'e göre kara olmayan inekleri de karanın içinde göstererek, onların ayrımlarını görmezden gelmiştir. Mantığın keskin ayırımı ve aynılığı, zıtlığın birliğini yadsıdığı için $A=A$ ve $A=A$ -olmayan'dır denklemini kabul etmemektedir. Fakat hakikat iç ve dış'ı kendi bünyesinde bulundurduğunda hakikattir.

³ "Was vernünftig ist, das ist wirklich; und was wirklich ist, das ist vernünftig" (Hegel, 2013, s. 22).

Tin-Doğruluk/Hakikat İlişkisi

Hegel tinin kendisini diyalektik bir şekilde kapsayarak açtığını ve bu doğrultuda bilginin de bütüncül bir şekilde kendisini ortaya koyduğunu ifade etmektedir. Tin olgunlaşıp kendinde-bilinç/özbilinç olduğu zaman doğruluk/hakikat tam anlamıyla, özdeşle özdeş-olmayanın özdeşliği çerçevesinde kendisini açacaktır. "Mutlak, özdeşle özdeş-olmayanın özdeşliğidir" (Hegel, 2019, s.73). Bu nedenle doğruluk karşıtıyla hem dolaylı hem de dolaysızdır. Yani *Doğruluk/hakikat bütündür* (Hegel, 2015, s.15). Burada Hegel, doğruya ulaşmaya çalışan (isteyen) 'özne'nin evrensel, teorik, epistemolojik yapısının yanında ontolojik, varoluşsal yapısının olduğu üzerinde durmaktadır. Hegel anlayışında bizler tin olduğumuz için, öznenin söylemi ile eylemi arasında karmaşık bir bağ vardır (Feldman, 2006, s.49). Dolayısıyla özneyi ve ulaşmak istenen doğruyu/hakikati birbirinden ayırmak ve doğruyu öznenin edimsel yaşamından soyutlamak, öznenin mahrum bir doğruluk/hakikat sunar. Bu da eksik bir doğruluk/hakikat olur. Çünkü doğruluk/hakikat öznenin; özne doğruluktan/hakikatten ayrılamaz. Bu yüzden "İnsan, verilmiş-statik-varlık değildir, ama eylemdir ya da kendisini ortaya-koyma ya da kendisini yaratma edimidir" (Kojève, 2001, s.111). Yani doğruyu bütünsel değil sadece soyut, 'somut yanı olmadan', tek yanlı olarak ele alan öğretiler mutlak (doğruluk/hakikat) sadece bir fenomenine seslenmekle yetinmişlerdir. Fakat fiziksel ve zihinsel yaşam salt kaçınmada doyum bulmaz (Hegel, 2018, s.37). Dolayısıyla bu mutlak, Hegel açısından eksik ve yanlış bir mutlaktır. Mutlak yaşamın dinamizminden ayrı bir şey değildir. Çünkü insan bu dinamizmin içinde yaşamaktadır. Yaşam; ölüm, hastalık, yaşlılık, kaza, bela ve daha bir sürü olumsuzluklarla doludur. Öznenin bu olumsuzluklar hiç olmamış gibi ele alınması özneyi salt bir şeye dönüştürür. Özne cam fanusun içerisinde yer alan bir beyin değildir. Yani o, sadece teorik yetisiyle var olan bir varlık değildir.

"Ölüm, eğer o edimsel-olmamayı böyle adlandırmak istersek, en korkunç olandır, ve ölüyü sıkıca tutmak kuvvetlerin en büyüğünü gerektirir. kuvvetsiz güzellik ondan yapamayacağını istediği için Anlaktan nefret eder. Ama ölümden korkan ve kendini yıkımla lekelenmemiş tutan yaşam değil, tersine ona dayanan ve ondan kendini koruyan yaşam Tin'in yaşamıdır. Tin gerçekliğini yalnızca saltık parçalanmışlıkta kendi kendisini bulduğu zaman kazanır. O bu güçtür, ama olumsuzdan bakışlarını uzaklaştıran -tıpkı bir şey üzerine onun bir hiç ya da yanlış olduğunu söyleyip işini bitirdikten sonra herhangi başka bir şeye geçmemiz gibi- olumlu olarak değil; tersine, o bu güçtür, ama olumsuzu yüzden bakarak, ve onda kalarak. Olumsuzda bu kalış onu varlığa çeviren büyülü kuvvettir. -Bu güç yukarıda Özne dediğimiz şey ile aynıdır- Özne ki, belirliliği kendi ögesinde varoluş vererek soyut dolaysızlığı, e.d. salt genelde *varolan* dolaysızlığı ortadan kaldırır, ve böylece hakiki Tözdür: Varlık ya da dolaysızlıktır ki, dolaylılığını dışında taşımaz, tersine bu dolaylılığın kendisidir" (Hegel, 2015, s.20-21).

Hegel'e göre mutlak bu şekilde yani bütünsel olarak ele almayan felsefeler, insanın (öznenin) hayati yönlerini tiksinti içinde değerlendirir ve mutlak, hakikati bu tiksintilerden ayırmaya, izole etmeye çalışırlar. Örneğin Platon ve Parmenides yaşanan dünyayı geçici, sahte, oluş ve bozuluşa müsait, olumsuzluklarla dolu görerek küçümsemiş ve hakikate layık görmemiştir. Hakikatin bu dünyanın tiksintilerinden soyutlanması gerektiğini savunmuşlardır. Bu yüzden hakikati, Platon idealar dünyasında, Parmenides ise mutlak bir'de aramıştır. "Fakat işte tiksintiyle yadsınan da budur, sanki dolaylılıktan yalnızca onun mutlak bir şey olmadığını ve Mutlakta hiç bulunmadığını söylemekten daha çoğu yapıldığında mutlak bilgi bir yana atılıyormuş gibi" (Hegel, 2015, s.16). Onlara göre sanki insani yönler işin içine girince mutlak lekeleniyor. Hâlbuki Hegel doğruyu, mutlak bütünüyle kucaklamamız gerektiğini savunur. Eş deyişle bu felsefelere 'eksik olan' Herakleitos ve diyalektiğini katmamız gerekmektedir. Yani nesne ile düşünce birbirinden bağımsız, kopuk değildir. "Dolayısıyla ne nesnelere ne de düşünceler basitçe kendileriyle özdeşdir. Hatta onlar yalnızca kendileriyle ilişkili, bağımsız veya atomik varlıklar olarak da ele alınamaz" (Caird, 2002, s.107). Özne, nesne ve düşünceyi bir arada taşır. Bu yüzden tin yani kendilik-bilincinde olan özne, hakikati temel yapısı bağlamında bilebilir. Çünkü insan elinden çıkan ne varsa hakikatin bir ucuna gönderme yapmaktadır. Zira *tin insanın bilinçli akılsal bir düşüncesinin süreci içinde dışavurduğu tüm gerçeklik alanıdır* olması hasebiyle hakikat insanın (öznenin) varoluşuyla bir bağ içerisindedir (Orman, 2018, s.128). Bu bağ yok saymak hakikatin bütünlüğünü yok saymak anlamına gelmektedir.

"Asıl-Hakikat ya da söylemle-açığa-vurulmuş-varlık, bir *Bütünsellik*dir, yani, Varlığın bağrında Söylemi üreten yaratıcı ya da diyalektik *hareketin* bütünüdür. Mutlak ya da gerçeğin *bütünselliği*, sadece Töz değil, ama üstelik, gerçeği/hakikati yetkin bir biçimde açığa-vuran Öznedir de; ancak ne var ki, kendisinin açığa-vurulmasına ulaşan diyalektik (=tarihsel) değişip oluşmasının sonunda öyledir ancak. Ve bu açığa-vurucu değişip-oluşma, Bütünselliğin, kendisiyle ezeli ve ebedî olarak özdeş bir *verilmiş* olmayan, ama zaman içinde adım adım ilerleyen bir kendini-yaratma *edimi* olan insansal gerçekliği içerdiğini de belirtir" (Kojève, 2001, s.113).

Başka bir yerde Hegel hakikatin özne ile bağlamını ve insanın varoluşsal (*existential*) sürecini şöyle dile getirir: "Embriyo *kendinde* hiç kuşkusuz bir insan iken, gene de *kendi için* böyle değildir; ancak kendini *kendinde* ne ise o *yapmış* olan eğitilmiş Akıl olarak kendi için insandır. İlk bu onun edimselliğidir. Oysa bu sonucun kendisi yalın dolaysızlıktır, çünkü özbilinçli özgürlüktür ki, kendi içinde dingindir ve karşıtlığı bir yana koyup orada bırakmamış, tersine onunla uzlaşmıştır" (Hegel, 2015, s.16). İnsan embriyo iken yani varoluşsal yapıda kendinde iken, akıl ile kendi için olmaktadır. Yani akıl saf, katıksız değil onun bir kendinde olan insana ihtiyacı vardır. Ve buradan akıl kendi-için olmaya gitmektedir. İnsan maddi yönü ve düşünsel yetisi ile birlikte ele alınmalıdır. Dolayısıyla özbilinç doğruya ulaşmada karşıtlığı yadsımadan kendisinde uzlaştırır/içerir. Bununla bağlantılı olarak insan hem kendisiyle hem tüm insanlarla bağ içerisinde. Başka bir ifadeyle insan, hem kendi içinde karşıtlıkların birliğini, uzlaşımını, çatışmasını, oluşunu taşır hem de tüm evrensel varoluşa dair karşıtlıkların birliğini, uzlaşımını, çatışmasını, oluşunu taşır. Bu yüzden felsefe evrensele ulaşmaya gayret eder ve bütüncül bir genişlikte her şeyi kapsamaya çalışır. "Felsefe bilimsel kurguların tikelliğini aşar ve tüm evrensel varoluşa dair bütünsel bir sistematik oluşturmaya çalışır" (Orman, 2018, s.123). Bunu yaparken de yerel (tekel ve tikel) olan kendisini dışlamaz, onu da kapsayarak evrensele seslenmeye çalışır.

Tin bir serüven içerisindedir. Serüven ise adım adım ilerleyiş gerçekleştiren tinin, uğraması gereken momentlerden oluşmaktadır. "Böylece, kendini yetiştiren tin yeni figüre kadar yavaş yavaş ve sessizce olgunlaşır" (Hyppolite, 2016, s.109). Moment, diyalektik ve dinamizm tinin kendisini her adımda açmasını, olgunlaşmasını ve ilerlemesini sağlamaktadır. Hegel'e göre her moment fenomenolojik bir zorunluluk taşımakla birlikte, tin her momette oyalanmalıdır (Hegel, 2015, s.19). Her uğrakta tin daha bir gelişim göstererek kendinden önceki uğrağı içererek aşar. Her moment olumsuzlanarak aşılır ama bu aşma kapsayarak-aşma şeklinde gerçekleşir. Hegelci sistematik ilerleyiş, her bir söylenenin ve her bir savın sürekli olumsuzlandığı ve daha somut ve karmaşık kategorilerde kaldırılarak-içerildiği bir sistemdir (Orman, 2006, s.107). Her geçilen moment özne için değerlidir ve özneyi zenginleştirir. Bu yüzden hiçbir şekilde sonsuza kadar bir momentte kalınmaz; o fenomenolojik gereklilikten dolayı yoluna devam etmek zorundadır. "Her moment, somut bir biçim ve kendine özgü bir şekil kazanırken, kendini evrensel bireyde gösterir" (Hegel, 2015, s.19). Hegel, bireyin durumunu ve evrensele ulaşmasını şu şekilde izah eder:

"Tikel birey tamamlanmamış Tindir... Bireyin Tözü, Dünya-Tininin kendisi bu biçimlerden uzun bir zaman erimi içinde geçme, ve içinde her bir biçimde o biçimin yetenekli olduğu bütün içeriğini yoğunlaştırdığı dünya tarihinin muazzam emeğini üstlenme dayancını taşımış olduğu için, ve kendisinin bilincine daha az bir çaba ile erişemeyeceği için, birey hiç kuşkusuz olgunun doğası yüzünden bundan daha azı ile kendi Tözünü kavrayamaz; gene de aynı zamanda sıkıntısı daha azdır, çünkü *kendinde* bu başarılmıştır, içerik daha şimdiden olanağa indirgenmiş edimsellik, yenilmiş dolaysızlıktır, somut şekiller bundan böyle kısaltmalarına, yalın düşünce-belirlemelerine indirgenmiştir. Daha şimdiden *düşünülmiş* bir şey olarak, içerik Tözün iyeliğidir; bundan böyle *kendinde-varlık* biçimindeki belirli-varlık değil, ama ne salt kökensel ne de belirli-varlığa batmış olmayan, tersine daha şimdiden *anımsanan* 'kendinde'dir ki, *kendi-için-varlık* biçimine çevrilecektir" (Hegel, 2015, s.19).

Tarihsel varlık olan insan tini gerçekleşmesini adım adım yaparak evrensel tözde kendini bulmayı amaçlamıştır. Kendinde varlık olan tikel birey evrensele katılırken dönüşmekte ve kendi-için-varlığa doğru evrilmektedir. Tin bu momente ulaşırken belli moment(ler)den geçmek zorunda kalmıştır. Yani tin her momentte kendisini dışavurarak, olumsuzlayarak yol kat etmiş ve tarihsel olarak kendisini açıklamıştır. Töz bu yüzden kendi kendisinde özne olduğu için tüm içerikler, yapıp etmeler, inşa etmeler vs. onun kendisinin kendi içine yansımalarıdır (Hegel, 2015, s.29). Yani öznenin meşguliyetinde, ediminde oluşturulan şeyler aynı şekilde onda bilgi, düşünce halini alır. İnsan oyalandığıyla bilgilendir, bilgilendiğiyle oyalanır. Çünkü Hegel esasında *varlığın düşünce olduğunu* ifade eder (Hegel, 2015, s.29).

Fakat Hegel varlığın, özün tanımının ya da kavranmasının, önyargılar ve içeriği boşaltılmış kavramlarla dolu olduğunu ve böyle anıldığını söyler. Hatta bu söylemlerin özü tam anlamıyla anlatamadığını ve anlatanların ise öze ulaşmada yetersiz kaldığını ima eder. Hegel felsefe tarihinden varlık ve özle ilgili birkaç hatalı gördüğü tanıma başvurur:

“Belirli-varlık Niteliklerdir, kendinde-özdeş belirlilik ya da belirli yalınlık, belirli düşüncedir; belirli-varlığın Anlağı budur. Böylece o, ilkin *Anaxagoras*'ın öz olarak tanımış olduğu gibi, *Nous*dur. Ondan sonrakiler belirli-varlığın doğasını daha belirli olarak *Eidos* ya da *İdea*, e.d. *belirli Evrensellik*, *Tür* olarak kavradılar. *Tür* anlatımı bu çağda yaygın olan Güzel, Kutsal, İksiz-Sonsuz gibi İdealar için çok sıradan ve yetersiz gibi görünmektedir. Ama gerçekte İdea Türden ne daha çoğunu ne de daha azını anlatır. Ne var ki bu günlerde bir Kavramı belirli olarak gösteren bir anlatımın sık sık küçümsendiğini, ve salt yabancı bir dilden olduğu için bile olsa, Kavramı sis içine bürüyen ve bu nedenle daha yüceltici gelen bir başkasının yeğlendiğini görürüz. Belirli-varlık, salt bir Tür olarak belirlendiği için, yalın düşüncedir; *Nous*, yalınlık tözdür. Yalınlığından ya da kendine-özdeşliğinden ötürü değişmez ve kalıcı görünür. Ama bu kendine-özdeşlik eşit ölçüde de olumsuzluktur; böylelikle o sağlam belirli-varlık çözülmeye geçer. Belirliliğin varlığı ilkin salt bir *başkası* ile ilişkili olmasına bağlı görünürken, devimi ise ona yabancı bir güç tarafından dayatılmış gibi görünür; ama başkalığının kendisini kendinde taşıması ve öz-devim olması düşüncenin o *yalınlığının* kendisinde kapsar; çünkü bu yalın düşünce kendi kendine devinen ve ayrımlaşan düşüncedir, kendi içselliğidir, arı *Kavramdır*. Öyleyse *anlama* da bir oluştur, ve bu oluş olarak ise *ussallıktır*” (Hegel, 2015, s.30).

Belirli-varlık saf, kendine-özdeş tözdür. Fakat Hegel bunun olması için belirli-varlığın olumsuzlukla temas etmesi gerektiğini savunur. Bu nedenle varlık *kendine-özdeş olduğu ölçüde olumsuzluktur* da. Olumsuzluk ise oluşun ta kendisidir, devinimi (hareket) mümkün kılar. Bu yüzden Hegel anlamının, anlama yetisinin dahi oluş olduğunu belirtir. Bir şey kavrandığı zaman daha kavranma/anlama esnasında bile kavranan o şey olumsuzluğundan olumsuzlanarak anlaşılır duruma getirilir. Çünkü her belirleme olumsuzlamadır (*Determinatio est Negatio*- Spinoza'nın büyük sözü) (Hegel, 2018, s.232). Yalnız olumsuzlama hiçbir zaman nihai ve baki bir olumsuzlama değildir. Olumsuzlama her zaman dinamik bir şekilde vardır. Çünkü her yola çıkış bir olumsuzlamayı beraberinde getirir. Olumsuzlama salt olumsuzlama olmayıp, o her zaman olumsuzlanana kapsayarak-aşan bir olumsuzlama edimidir. Bu dinamizm her zaman olumsuzlamaya ihtiyaç duyar çünkü her olumsuzlama bir olumlama ve tanımlamadır. Bu tanımlama da olumsuzlanana kapsayan ama bir o kadar ondan ayrı bir olumlama. Yalnız bu olumsuzlama ve kapsayarak-aşma tinin diyalektik sürecinde ve tinin doğruluk/hakikat ilişkisinde her an vardır. Tinin olumsuzlama yaparak aktif olması ve olumsuzladığı şeyi de bünyesinde taşıyarak hareket etmesi onun her zaman açık olduğunu ve değişime tabi olduğunu gösterir. Çünkü olgunlaşma ve ilerleyiş, olumsuzlamaya, kapsayarak-aşmaya ihtiyaç duyar.

Sonuç

Sonuç olarak *Tin'in Fenomenolojisi*'nin nüvesini oluşturan bu ön söz hala açıklamaya muhtaç unsurlarla doludur. Bu ön söz; genel olarak Hegel'den önce gelen felsefelerin eksiklikleri, felsefenin bilimselleşmesi, insanın varoluşsal yönleri, tinin diyalektik gelişimi, özne-töz durumu, diyalektiğin-olumsuzlamanın zorunluluğu ve de doğruya ulaşma aşamaları üzerinde durmaktadır. İrdeleme sonucunda insanın varoluşsal yanından kopuk bir felsefi hakikatin düşünülemediği anlaşılmış olup ve her şeyin illaki olumsuzuyla beraber anılması, düşünülmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Zira insan zihinsel bir yapıya sahip olduğu kadar nesnel bir yapıya da sahiptir. Bu bakımdan insanın nesnelliğine sırtını dönmek eksik bir doğruluğun/hakikatin dile getirilişi olur. Doğru bilgi *spekülatif düşünmeden* doğar. Bu yüzden doğruyu özne inşa eder. Özne ki doğru olandır: Özsel olarak doğru Öznedir; Özne olarak o yalnızca diyalektik devimdir, bu kendi kendini üreten, ilerleten ve kendi içine geri dönen gidiştir (Hegel, 2015, s. 33). Özne bunu yaparken nesnelliğini de işin içerisinde aktif kullanmaktadır. Ve oluş ona özne olduğu kadar nesne olduğunu da hatırlatır. Dolayısıyla doğruluk öznenin nesnelliğiyle birlikte dış dünyaya yönelmesiyle kendisini gösterir. Doğru bilgi bizim ile dışımız yani dış dünya ile olan diyalektik bir temasımız sonucu oluşmaktadır. Özne burada etkin rol oynamakla beraber oluşturduğu şeyden de mahrum değildir. Anlaşıyor ki özne hem kendi öznel yaşamıyla edimsel olmakta hem de evrensel işaret ederek tüm insanlığı ilgilendiren adımlarda bulunmaktadır. Örneğin öznenin doğruluğa/hakikate

ulaşma gayreti bir yanıyla kendisini diğer yanıyla evrenseli kapsamaktadır. Hegel sisteminde salt ayrımlar yoktur. Başka bir ifadeyle Hegel sisteminde keskin ayrımlar ve aynılıklar değil de birbiriyle bağlantı içerisinde olumsuzlamalar vardır. Olumsuzlama ise daima bünyesinde kendi karşıtını nüfuz etmektedir. Hegel felsefesi düşünüldüğünde, Herakleitos ve Parmenides hakikat söz konusu olduğunda aslında temelde aynı şeyi söylemektedirler. Çünkü olumsuzlama karşıtlığın birliğini ve gerekliliğini esas alır. Dolayısıyla doğruluk/hakikat söz konusu olduğunda Herakleitos ve Parmenides bir arada bulunduğu kendisini ifşa etmektedir. 'Oluş' ve 'Bir' birlikte düşünüldüğünde doğruluk/hakikat kendisini açmılayacaktır. Bu sistem ontoloji ile epistemolojinin birbirini dışlamadan destekleyerek oluş halinde olduğu bir sistemdir. Başka bir ifadeyle Hegel'in bilme ile yapma arasında, pratik ile teori arasında, etik ile epistemoloji arasında keskin ve katı bir ayrımı reddetmesi, onun felsefesinin önemli bir yönüdür (Soll, 1969, s.6). Çünkü öznenin parçalanmadan, ayrıştırılmadan ele alınması ancak doğruluğu verecektir. Bu bakımdan Hegel felsefesi kapsamı bakımından bütüncül bir sistem olarak karşımızda durmaktadır.

Etik Beyan

Çalışma, akademik ve etik kurallar göz önünde bulundurularak yazılmıştır.

Çıkar çatışması

Bu çalışmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Caird, E. (2002). *Hegel*. Adelaide, London and Washington: Cambridge Scholars Press.
- Copleston, F. (2010). *Alman İdealizmi*. (Çev. Aziz Yardımlı). İstanbul: İdea Yayınları.
- Çelebi, V. (2008). *Hegel Özel Sayısı*. (Ed.). Sayı IV-V. İstanbul: Monokl Yayınları.
- Çelebi, V. (2008). *Hegel Özel Sayısı*. İstanbul: Monokl Yayınları.
- Çüçen, A. K. (2019). *Metafizik: Filozofların Metafizik Sistemleri*. Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Descartes, R. (2008). *Meditations On First Philosophy*, (Translated By Michael Moriarty). UK: Oxford University Press.
- Er, S. E. (Der.). (2016). *Hegel Paris'te Fransızların Hegel Okuması*. İstanbul: Otonom Yayınları.
- Feldman, K. S. (2006). *Binding Words Conscience And Rhetoric In Hobbes, Hegel And Heidegger*. USA: Northwestern University Press.
- Hegel, G. W. F. (1977). *Phenomenology Of Spirit*. (Translated: A. V. Miller With Analysis Of The Text And Foreword By J.N. Findlay). UK: Oxford University Press.
- Hegel, G. W. F. (2010). *The Science Of Logic*. (Edited And Translated By George Di Giovanni). UK: Cambridge University Press.
- Hegel, G. W. F. (2013). *Anahatlarda Tüze Felsefesi ya da Doğal Hak ve Politik Bilim*. (Çev. Aziz Yardımlı). İstanbul: İdea Yayınevi.
- Hegel, G. W. F. (2014). *Mantık Bilimi (Büyük Mantık)*. (Çev. Aziz Yardımlı). İstanbul: İdea Yayınevi.
- Hegel, G. W. F. (2015). *Tinin Görünüşbilimi*. (Çev. Aziz Yardımlı). İstanbul: İdea Yayınevi.
- Hegel, G. W. F. (2018). *Felsefe Tarihi Thales'ten Platon'a Grek Felsefesi Cilt I*. (Çev. Doğan Barış Kılınc). İstanbul: NotaBene Yayınları.
- Hegel, G. W. F. (2019). *Felsefe Tarihi Platon'dan Ortaçağ Felsefesine Cilt II*. (Çev. Doğan Barış Kılınc). İstanbul: NotaBene Yayınları.
- Hegel, G. W. F. (2021). *Felsefe Tarihi Ortaçağ Felsefesi ve Modern Felsefe Cilt III*. (Çev. Doğan Barış Kılınc). İstanbul: NotaBene Yayınları.
- Heidegger, M. (1988). *Hegel's Phenomenology Of Spirit*. (Translated By Parvis Emad And Kenneth Maly). USA: Indiana University Press.
- Hyppolite, J. (2016). Fenomenoloji'nin Önsözünün Yorumlanması Üzerine Deneme. *Hegel Paris'te Fransızların Hegel Okuması*. Kitabından. (Der. Sadık Erol Er). İstanbul: Otonom Yayınları. s. 107-138.
- Inwood, M. (2003). *A Hegel Dictionary*. USA: Blackwell Publishers.
- İpek, K. (2022). *Aristoteles ve Kant'ın Arendt'in Yargı Kuramı üzerine etkisi*. Arendt Sayısı (37. Kitap). Özne Felsefe Bilim Ve Sanat Yazıları. Konya: Çizgi Kitapevi. s. 133-152.
- James, D. & Zöller, G. (Edit.). (2016). *Fichte*. UK: Cambridge University Press.
- James, D. (2016). *Fichte and Hegel on recognition and slavery*. In Book *Fichte*. UK: Cambridge University Press.
- Jameson, F. (2010). *The hegel variations: On the phenomenology of spirit*. Verso London-New York: Published by Verso.
- Kant, I. (1998). *Critique of pure reason*. (Translated: Paul Guyer). UK: Cambridge University Press.
- Kojève, A. (2001). *Hegel felsefesine giriş*. (Çev. Selahattin Hilav). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Longuenesse, B. (2007). *Hegel's Critique Of Metaphysics*. (Translated By Nicole J. Simek). UK: Cambridge University Press.
- Orman, E. (2006). Hegelci Diyalektikte 'Birşey' Ve 'Başkası', Ed. Şaban Teoman Duralı. *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi*. Say: 9. s. 99-120.
- Orman, E. (2018). *Hegel'in mutlak idealizmi*. İstanbul: Belge Yayınları.
- Orman, E. (2019). Hegel ve metafizik. (Ed. A. Kadir Çüçen). *Metafizik: Filozofların Metafizik Sistemleri*. Kitabından. Bursa: Sentez Yayıncılık. s. 448-460.
- Özcangiller, İ. B. (2016). Tin'in fenomenolojisi'nin amacı, ilerleyiş biçimi ve yöntemi üzerine bir inceleme. (Ed. Enver Orman-Gökhan Murteza). *Felsefi Düşün Akademik Felsefe Dergisi (Hegel Ve Hegelcilik)*. Sayı: 6. s. 137-172.

- Rockmore, T. (2008). Hegelci görüngübilim ve kantçı epistemoloji üzerine. (Çev. Damla Şikel). *Hegel Özel Sayısı*. Kitabından. İstanbul: Monokl Yayınları. s. 112-118.
- Schlegel, K. W. F. (2018). *Eleştirel fragmanlar: Felsefi aforizmalar*. (Çev. Kerem Duymuş). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Soll, I. (1969). *An Introduction To Hegel's Metaphysics*. USA: The University Of Chicago Press.

Extended Abstract

The system that Hegel revealed as absolute idealism is essentially a system related to the dialectical self-disclosure of the spirit and how the spirit achieves truth. On this path, the phenomenology of the spirit is a starting point. Here, the spirit reaches the highest level of consciousness from the most primitive form and transforms the truth it has acquired along with itself. The spirit evolves from the simplest spirit to the most collective spirit and as a result, the spirit/subject forms a bond with itself and the universal. The preface presents a small example of this adventure. For this reason, the study has focused on the preface. Here, the underlying spirit-dialectic and spirit-truth relations have been tried to be brought to light. In this respect, the analysis is about the preface and the spirit. The most important feature that distinguishes Hegel's philosophy from previous philosophies is that here, the concepts act with dialectical maxims in an intertwined structure. Becoming, dialectic, moment, encompassing-surpassing, spirit, negation, truth, etc. are all in motion in harmony. This movement shows that the Hegel system is an open system. Rather than being closed to itself, it has a structure suitable for change and formation. Hegel argued that the history of philosophy also contains such a dialectic within itself. "Undoubtedly, it is normal for a new philosophy to appear on the scene, claiming that the others are worthless; and indeed, each philosophy emerges when its time comes, not only by its own means, but also on the grounds that it has provided what was lacking in them and that now, finally, what is true has been discovered" (Hegel, 2018, s.36). Each new philosophy comes into being by refuting its predecessors, and this process continues unabated. Only whatever is eliminated or refuted is encompassed and surpassed. It is always in the nature of the matter to encompass and surpass. Therefore, dialectics shows itself in everything and everywhere. There is no absolute distinction, absolute sameness in Hegel. He rejects sharp, isolated absolute claims. Even the absolute contains what is not absolute. Therefore, everything exists with its opposite and negation is inevitable. All determinations give birth to themselves through negation. The proof of being a subject comes from recognizing oneself through negation from the non-subject. However, negation is not a definite negation and is always open to the negation of negation. Therefore, the negated surrenders to dialectics. This system, which has a momentary structure, points to a process in which everything that is negated is encompassed and surpassed. The process is realized through the influence of formation and dialectics. The unity of opposites, conflict and formation enable the subject to construct itself. However, the subject here is not the subject-object dichotomy found in Descartes' philosophy. Descartes defines the subject solely through the cogito by drawing a sharp distinction between the subject and the object. Therefore, the existentiality and objectivity of the subject are ignored. Therefore, while Descartes attaches importance to epistemology, he overlooks ontological reality. Hegel, on the other hand, defends identity in distinction rather than mere distinction. Because the subject cannot be thought of without the object, and the object cannot be thought of without the subject. This shows the connection of internal necessity with external contingency. The vital, ontological reality of the subject cannot be eliminated. Hegel states that Kant has a similar problem. Kant addresses the subject on the grounds of knowledge, information and epistemology. The subject-object distinction continues. It is argued that the subject's orientation to the world is epistemological, and the ontological basis is put in the background. The subject is connected to worldliness and facticity. Therefore, the subject cannot be defined solely through knowledge. Therefore, such a subject cannot reveal the truth. According to Hegel, truth must be holistic and must not contain absolute distinction. A person cannot be isolated from his disgusting states. He is an object as much as he is a subject. There is no distinction in the Hegel system, there is entanglement. What provides entanglement is formation. Everything is indirect and direct with its opposite. "The absolute is the identity of the identical with the non-identical" (Hegel, 2019, s.73). There is nothing that does not contain its opposite. Because determination is negation. However, Parmenides defended the distinction that there is being and there is no non-being. Hegel claims the opposite in his work Science of Logic. In fact, pure being is pure non-being. Being includes non-being, non-being includes being. Therefore, every distinction made includes what it negates in Hegel's logic. Therefore, Hegel's philosophy is that Parmenides' thought is subject to the becoming of Heraclitus. There is becoming between being and non-being. Being is indirect and direct with non-being, non-being with being. For this reason, Parmenides' thought offers us the missing truth from Hegel's perspective. Hegel attaches special importance to Heraclitus. In his History of Philosophy, Hegel writes that there is no proposition of Heraclitus that I would not have adopted in my Logic (Hegel, 2018, 256). The reason why becoming and dialectics come to the fore so much is because movement, encompassing-surpassing, moment occur through these concepts. Dialectics provide the movement of concepts. Dialectics is what enables the spirit to advance by revealing itself, providing the movement of the phenomenology of the spirit. There is dialectics in every step and negativity of the spirit. In this respect, the Hegel system is not static and fixed; it has a structure that is dynamic and in formation. The preface gives a small example of exactly how this system works. In the preface, the spirit continues its dialectical progress while at the same time striving to reach the truth. This study has been written to show how this is presented. In this respect, the relationship between spirit and dialectics was first examined in the study and then the relationship between spirit and truth was examined. In the conclusion, a general evaluation of the study was made.